

ŠTEV. BROJ 9. * V LJUBLJANI, SEPTEMBER 1929. * LETO GODINA XI.

IVO MAJČEN:

Kakvi moramo biti?

to je vse sadržano u ideji? Da upoznamo ideju, moramo je rasčlapiti, proučiti sve njezine delove i usporediti ih sa našim htenjima i sa htenjima naroda, ako je ideja narodna. Ideju možemo samo onda ostvariti, ako je u njoj sadržano ono, što narod hoće i za što je duboko uveren, da može mnogo žrtvovati. Kako pojedinac, tako i ceo narod zna, da bez žrtvovanja ne može dočekati ostvarenje svoje ideje, osobito ako ima ta ideja mnogo neprijatelja. Nije dosta, da čovek pozna samo ideju, jer samo poznavanje ideje ničemu ne privodi — i ideja, skup svih plemenitih htenja, bez rada, ostane samo puka želja, koja čoveka više unesrećuje i duševno uznemiruje, nego usrećuje i umiruje.

Tako je i sa našom sokolskom-slavenskom idejom. Kad smo svesni onoga što hoćemo i za što smo pripravní raditi i žrtvovati se, moramo znati i put odabrati i način dejstvovanja, kako bi se čim više približili k cilju, koji je sadržan u sokolskoj ideji. — Prije svega moramo odabrati pravi put, a budući je put samo jedan, lahko ćemo se snaći na njemu, samo ako osećamo volje i požrtvovnosti za rad — iako pod prvim udarcima neiskrenosti i varke se ne povučemo ili ne klonemo.

Neiskrenosti će se naći, jer nije ipak Soko svaki onaj, koji hoće da vežba i koji nosi sokolski znak. — Da se uzmogne malo bolje upoznati Sokole, treba dobro proučiti sokolska načela i one najmanje sitnice u njima, koje nam se na prvi pogled pričinjaju nevažnima. Jer znajte, da istom onda, kada ste proučili i shvatili smisao i važnost — tih na oko sitnica, moći ćete prosuditi i oceniti, kako netko shvaća Sokolstvo.

Teško je danas biti pravim Sokolom, a i mučno je, jer dolazi čovek u sukob s neiskrenošću, često podvalom i hlimbom. Ali baš o tome poznaju se i upoznaju sokolski junaci; a Soko mora biti pripravan i na nepromišljene uvrede i boriti se protiv njih, odvažno, otvoreno i bez i najmanjeg straha, bilo protiv koga i protivu svih, jer jedino tako — svestan svoga i općega prava, svestan poštenog i požrtvovnog rada, moći će u Sokolima i narodu širiti i usavršivati pravu — nepotvorenu — sokolsku misao.

Rekli smo, da je put samo jedan, ali načina dejstvovanja ima mnogo. Kao što ćete naći Sokola, koji na svoj način shvaćaju Sokolstvo, isto tako naći ćete i opaziti, da su razni načini dejstvovanja. Da se doněkde odabere i učvrsti pravilan način, mora se poznavati dušu onoga, koga se privodi na rad, s kojim se radi i koga se uzgaja. A to nije tako jednostavno i lahko, kako mnogi misle, ali to nas ne sme strašiti. Sve će se uz dobru volju lahko svladati, ali prije svega treba dobro upoznati sokolsku ideju, a osvojiti će je potpuno i najlakše onaj, koji je sokolski mislio još prije, nego je ijedne reči o Sokolstvu čuo. — Nažalost takvih nema mnogo i zato je dužnost pravih Sokola, da na način, koji se tome shvaćanju približuje, usađuju ili usavršavaju u Sokolu — sokolsku ideju. Da se to uzmogne uspešno činiti, osim svega navedenoga, dužnost je Sokola, da bude iskren, požrtvovan i pravedan, da se znade sniziti na stepen duševne obrazovanosti i moći onoga, koji mu je poveren da ga uzgaja, a ne, da se drži daleko i visoko nad njim, jer ga uzgajanik ne će razumeti. U svome radu mora biti dosledan i nikada ne sme dopustiti, da drugo lice, možda i Sokoli uplivisu nanj, jer i među samim Sokolima ima zavisti i ljubomora. — Nadalje moramo odstranjivati sve, što u Sokolstvu nije bratsko i demokratsko i što ne odgovara narodnim težnjama i tradicijama. Naročito se moramo boriti protiv oholosti i bahatosti, a takvih se više nađe među onim Sokolima, koji su više bili u doticaju i okruženi Njemcima i na koje je više djelovala i utjecala njemačka kultura i bahati — njemački militaristički duh, koji se osnivao na grubosti.

Mi smo sve to osuđivali, protiv toga smo se borili, jer je vredalo naš ponos i našu mekanu, širokogrudnu dušu. To, protiv čega smo se borili i što nam je mrsko bilo, ne smemo nikada prisvajati i upotrebiti protiv drugoga. Sledi, da moramo iz Sokolstva istrebiti bahatost

i svojevoljnost, koja nije opravdana, a koja samo truže i ruši. Ruši zato, jer guši istinu i slobodnu reč. Preči kritikovanje i osuđivanje onoga, što se u Sokolstvu ne sme dopuštati. — Pravi Sokoli se moraju bezobzirno boriti, naročito protiv onih, koji hoće, da u Sokolstvu ne bude kritike i koje bi hteli prečiti, da se istina ne kaže. Istinu kaže svakome u lice, svidala se ona nekome ili ne, i znaj, ako si pravi, iskreni Soko, da Sokola nad tobom nema. Uvek budi ponosan. Ni pred kim ne prigibaj glave, jer je to znak kukavičluka — i samosvesno stupaj putem istine i pravde! — Hoće li to postići oni, koji neće da slušaju istinu i koji se je boje? Neće, nikada neće, ni u kom slučaju, jer zapamtite braćo: Nema sile, koja se može uspešno boriti protiv istine, ljubavi i pravde. Zdravo!

K. IVANOVIĆ:

Dialog.

»O, sestrice mila, otmena i lepa,
što si tako tužna, sumorna i bleđa,
zar ti nisi čedo Slovenskoga roda;
zašto ti je, sele, duša puna leđa?«

»Bolovi su, brate, moju dušu stisli,
srce mi je nežno otrovala guja.
U mome lugu uvelo je cveće;
umrla je pesma mojega slavuja...«

»Oh! — Do Boga sele, dali sanjaš — šta je?
Oj, kakvi su boli na dušu ti pali.
Izkaži mi, sele, tvoje ljute jade,
jer su moji živci tugom zadrhtali!«

»Oh, ne mogu, brate, da ti pričam bole,
jer bi tvoju dušu usmrtili mladu
i ko ja bi pošto nevoljan i mračan,
utopljen u tuzi i nesnosnom jadu.«

»Brže, brže, pričaj, oj za Boga sele.
S tobom ću da snosim bolove i jade,
s tobom ću da plačem kroz sumorne dane,
i da tražim spasa za duše nam mlade!«

»Ja sam jadna sama! Imah sedam brata
i svi sedam paše braneć domovinu,
a ja jadna ostah s' sedam ljutih rana
ko jesensko lišće palo na ledinu.« — —

»Nemoj plakat sele, ja ih imah osam
i svi u boj paše na polju krvavu,
veselo su palo ko sokoli sivi,
znajući da će sunce zasjatim nad glavom ...«

»Sušite se suze, bežite, o boli,
zbilja moja braća za svoj dom su pali,
pali su ponosno kao sokolovi, —
i sad ih ne žalim zašto su nestali.«

»Tako, tako sele, sokolice prava,
nemoj više plakat, sanjaj rajsku sreću!
Milion braće jošte imaš, sele,
što kroz ovu zlatnu milu zemlju s kreću.« —

»Bežite o boli, zarastujte rane!
— — — Mila zemljo moja, zavoljeh te žarko,
jer vrh tvojih grudi kruže sokolovi
sjajni večiti kao sunce jarko.«

»Ej! Živela, sele, amo mi daj ruku,
da je svojim srcem veselo poljubim;
daj mi amo dušu, Jugoslovenkinjo,
da u sjajnost njenu okom se zadubim!«

»Sušite se, suze! Zapevajmo, brate
jer ja imam braće trin'est miliona!
Zasjajte nebesa, zapevajte gore,
i za borce pale zazvonite zvona!«

»Jesi li sretna, sele?« — »Jesam, dragi brate!«

Brat Dolenc Franc.

izom Slovenije priljubljeni pa tudi izven svoje ožje domovine znani sokolski mecen, brat Dolenc Franc, starosta Sokolskega društva v Škofji Loki in namestnik staroste Gorenjske sokolske župe, je dne 2. avgusta t. l. praznoval 60letnico svojega plodovitega življenja. Od leta 1906., ko je bilo na njegovo pobudo ustanovljeno Sokolsko društvo v Škofji Loki, je brat Dolenc neumorno na delu, da dvigne svojo društvo in učvrsti sokolsko idejo na Gorenjskem. Od početka je skozi 14 let bil namestnik staroste domačega društva, od leta 1920. pa mu starostuje in po očetovsko skrbi za njegov razvoj, zato je njegovo društvo najbolj delavno in žilavo v Gorenjski župi. Največ po njegovi zaslugi je dobilo društvo svoj dom, ki je po praktični ureditvi in solidni izvedbi najlepši dom v gorenjski župi. Da ima ta župa največ sokolskih domov, je nemala zasluga br. Dolenca, ki je vsakemu društvu priskočil z znatno podporo na pomoč.

Ves čas svojega 23letnega sokolovanja ni zamudil nobene pomembnejše prireditve v svoji župi, četudi se je večkrat nahajal daleč izven države po svojih kupčijskih poslih. Njegovo sokolsko delo pa ni le gospodarskega in upravnega značaja, vestno zasleduje tudi tehnični napredek v župi in s kritičnim ocesom ocenjuje javne nastope. Zato posveča tudi vso skrb vzgoji dobrih prednjakov. Za svoje društvo si je znal pridobiti najboljše telovadce, ki so tekom let izvežbali članstvo in vodili prednjaške posle. Za dobre prednjake mu ni nobena žrtev prevelika in v župnem vodstvu vedno zastavlja besedo za pridobitev delavnih sokolskih vodnikov.

Posebno pri srcu pa mu je sokolska mladina, ki zanjo skrbi z očetovsko dobrohotnostjo in zanjo žrtvuje vse, da ji omogoči udeležbo pri raznih zletih in javnih nastopih.

S svojo jekleno voljo, brezprimerno delavnostjo in bistrumnim gospodarstvom si je pridobil v teku let lepo premoženje, ki mu omogoča, da je že marsikaterega rešil gmotnih skrbi in mu olajšal življenjsko pot, zakaj njegova gostoljubnost in dobrosrčnost sta poznani daleč naokrog. Vrlega sokolskega delavca in podpornika naj ohrani usoda še dolgo vrsto let, da bo njegovo nesebično delo rodilo obilo sadu na široki sokolski njivi!

.....

Izdajica.

Igrokaz u tri čina.

Po Stevanu Sremcu priredio Velimir Gašparić.

Oso be u prvom činu:

Dimitrije Tomašić,	Milutin Đukić,
Veljko Carević,	Stevo Kovačić,
Đorđe Lazarević,	Marko Sokolović,
Sava Kolarić,	Dušan Cvetić.

Svi sultanove slugе.

I. ČIN.

1. Prizor.

Događe se u sultanovom dvoru (u vrtu). Straga se vidi sultanova palača, pred njom je krasan cvetnjak sa cvatućim i zelenim drvećem. U desnom kutu je kameni niski turski stol, i oko njega svileni jastuci. Od sredine malo na levo je krasna velika lipa.

Veljko i Đorđe, dečaci od 14 godina sede po turski na jastucima, odeveni ko turske sultanove slugе i piju na turski način kafu.

Veljko: Dragi Đorđe, danas je već deset godina, otkada su nas poturčili. Uvek mišljasmо, da će nam biti bolje (*mala stanka*). — Jest, imamo svega, odeveni smo u svilu i kadifu. Dobijemo sve što zaželimo, ali ipak nam je bilo puno bolje i lepše u našem Novom brdu (*opet stanka*).

Đorđe (uzdahne): Jest — jest, imamo svega, ali ipak nam je bilo lepo na Novom brdu.

Veljko (se nešto doseti): Sećaš li se, Đorđe, onog strašnog pokolja, kada su nam ti prokleti Turci napali domove? — Majke i očeve nam poklaše, a nas odvedoše, te nas poturčiše!

Đorđe (se uhvati za glavu): Uh, valjda je to bio za mene najstrašniji dan u životu. — Kako su mi majku proboli mačem, kada me je onako nejaka i nemoćna htela oteti. (*Sada se naglo trgne i stisne pesnice, te se zagrozi.*) Da ja mogu, odmah bi sad ubio našeg sultana!

2. Prizor.

U to se prikazu iza grma Dimitrije, star kakvih 18 godina, Stevo, Marko i Dušan (ovi su istom prešli 16 godina). Svi su krasno odeveni. Dimitrija ima i malu tursku sabljicu.

Dimitrije (*tiho, skoro šapće*): Dorđe, što to ja čujem od tebe. — Ti bi hteo da ubiješ našeg presvetlog i svemogućeg cara i sultana. — Bato, ti se nekako gadno kuražiš! Zar se ne bojiš kazne? — Ta šta ti manjka kod našeg sultana?

Dorđe: Gledaj ga, gledaj! (*Mahne glavom.*) Ta taj je već čisto zaboravio na svoju domovinu. — Zar se ne sećaš onih groznih patnja i muka naših očeva?! Ta (*zategne glasom*), naš Dimitrija sve zaboravlja! . . .

Dimitrije (*smešeći se*): Ja nisam još to zaboravio. Ali veruj mi, Dorđe, da ti neće pomoći sve ove groznje! Ako se budeš grozio, neće ti biti bolje, nego može da bude gore. Ja (*pokaže na sebe*) mislim da je ipak bolje ovako, nego da patim i da se mučim u Novom brdu.

Veljko (*sam za sebe*): Ta taj čovek je izgubio svaku ljubav do rođene grude.

Dušan (*zagrozi kažiprstom*): Nemoj tako govoriti, Dimitrije! Ti si već zaista zaboravio na svoju domovinu! Mitre, Mitre (*zanjiše glavom*) ne valja ti posao!

Stevo (*ga ukori*): Zbilja, Mitre, to ne ide tako, da zaboraviš na svoju rođenu grudu.

Dimitrije (*zbunjeno*): Pa ja nisam zaboravio na našu domovinu. Ja (*pokaže s prstom na sebe*) moguće mnogo više mislim na nju nego itko drugi. (*Mala stanka.*) — Pa kada nije drukčije, onda moram biti zadovoljan i s tim kako je.

Veljko (*sam za sebe*): Tomu je baš do domovine! (*Zakima glavom.*) Ta to je već celi janjičar!

Marko (*proti Dimitriju*): Tako je! Ja isto mislim tako. — Ali ipak me uvek vuče nešto u domovinu. I zaista bi hteo osvetiti majku i oca.

3. Prizor.

Sava i Milutin odeveni isto kao i ostali. Kad su se pokazali iza leve kulise, baš su čuli zadnje Markove reči.

Sava (*gledajući po društvu i zapita*): Tko se to hoće osvetiti? — I ja bi mu pomogao.

Milutin (*zakima glavom*): Boga mi i ja bi hteo da osvetim milu otadžbinu!

Veljko (*ustajajući proti Milutinu*): Pa tako mi svi mislimo, samo se nešto naš Dimitrije čudno drži.

Stevo (braneći Dimitriju): Ja mislim, da i naš Mitre misli na osvetu. Samo tako govori!

Marko: Pa i ja tako mislim.

Đorđe (ustajući): E, braćo, najbolje bi bilo, da mi to zaista učinimo, ne samo da govorimo.

Sava: Ne smemo biti junaci samo na jeziku nego i na delu.

Svi: Tako je!

Marko (celom društvu): Kako da to učinimo? To nije tako laka stvar. Treba ipak malo promozgati.

Đorđe: To je laka stvar. Nije ništa lakše nego našeg Mehmeda ubiti. A kako, to će reći naš Veljko, on je već pred nekoliko meseci zasnovao celu zaveru.

Veljko (društvu): Draga braćo Novobrdani! Ja sam već pred nekoliko meseci mislio o toj stvari. Iz početka sam već mislio, da se ovo neće moći izvesti, ali na koncu sam se ipak domislio. Ja mislim, da ćemo se jedino na ovaj način osloboditi. I to je, da mu zarinemo nož u njegovo tursko srce, kada ga budemo svlačili i pripremali na počinak. — (*Stanka.*) Draga braćo! Daleko preko gora i polja ostaše mesta naših milih uspomena detinstva i svetih grobovi naših otaca. Duša naša čezne za stranama onim i za zlatnijim i srećnijim danima, provedenim tamo! Nema života sinjem roblju; čeznemo za rodnim krajem našim! Čujte me, drugovi mili, deco Raške nesreće! Da pozmogremo i nama i našima...

Svi: Tako je! Hoćemo!

Veljko: Ako ovog silnog cara ubijemo, izbavit ćemo i naš rod, i celo hrišćanstvo, pesme će o nama pevati sedi guslar, kao o Milošu Obiliću, što slaveći ga, peva! A — ako nas izda desnica — postat ćemo mučenici za veru i narod pred Bogom na nebu i pred ljudima na zemlji.

Svi: Hoćemo!

Veljko: Da se zakunemo!

(Nastaviće se.)

TOMISLAV RADIC:

Iskrice.

Ako složno i uz volju
prionemo bratskom radu,
u budućnost sve to bolju
imat ćemo svi mi nadu.

Nek pristupi Slaven svaki
ka sokolskim redovima,
da možemo kliknut jaki:
»Sokolova svagde ima!«

Treba Sokol biti ne samo odelom
već srcem i dušom i čitavim telom!

Na Limbarsko goro.

onec maja nas železni konj zarana povleče iz Ljubljane skozi dolg tunel, meglen tunel. V Kresnicah nas prepelje prevoznik čez široko Savo. Oj, kako je v strahu drhtela postarna romarica! Navkreber idoč se skoraj izmotamo iz meglovitih pleníc. Na levem griču možuje prvoglavež Sv. Miklavž z zidom iz turških časov, pozdravljajoč Janče na drugem bregu. »Pri Svetem Miklavžu je cerkvena, na njej pa naslikana merkvena«, mrmra sam zase cacek Nacek. Mimo Laz, koder nabirajo med čebelice brenčelice — kranjske sladke muhe slovejo po vsej Evropi — se pomak nemo brž na prelaz Grmače:

In kamor se pogled ozre,
povsod se nov ti svet odpre...

Kamniške planine žaré v mladem snegu, na desni se belí Radoha v hermelinski halji. Bliže lenari Menina. Ta naziv najdeš i na vzhodu naše kraljevine. A kaj pomeni? Težko bi bilo ugotoviti zvezo s kobaškiško menino, ki znači naušesnico, uhan, obodec. Kraški kolk Slivna mora ostati za nami, ko se spustimo navzdol skozi šumico. Na levi leži zaselje Dunaj, baje podsmešno nazvano zaradi svoje neznatnosti. Pri Bohinju naletiš tudi na Dunaj, a ni selišče. Kaj pa če gre za staro evropski pojem d u n a j = izvir: v Dalmaciji se nekaterim studentem pravi takisto. Na pravi roki se v nižavi razprostira Dretija s potokom Dretiščino, na levisi pa Podbrdo, označeno na zemljevidu kot Kuga. Tako so se lastniki pisali svoje dni. Še malo, pa smo v snažnem kraju, ki bi se mu podal naslov trg: Moravče. Evo tam kip na čast Juriju Vegi, slavnemu učenjaku iz bližnjega Sv. Križa, poleg njega pa spomenik mnogoterim vojnim žrtvam, dočim leposlovec Fran Detela († 1925) še nima nobene sohe ali ploče. Tik veže božje, ki nosi nad vhodiščem napis: Deo Unitrino ac Sancto Martino, krenemo v hotel, kjer je Maks Koželj eno sobo poslikal v opombo raznim nadarjenim osebnostim iz soseščine, n. pr. mlin, kjer je često letoval Podmilšak Andrejčkov Jože iz Krašnje. V Sp. Kosezah se je rodil pred 130 leti pesmar Vesel-Koseski, v Črešnjici pa mladi kipar Tine Kos. Med tvrdkami sta vzbudili mojo pozornost Vidrgar, kar bi bilo književno: Idriččan, in Anton Podbevšek, imenjaka novomeškemu »Človeku z bombami«. Tu sem prvič opazil na kmetih cirilski občinski izvesek: Село и општина Моравче, спез Камник. Morava, Morača (pri Skadarskem jezeru), Mrava (v Loškem potoku in na Kočevskem) — vse ovaja vodnato ravan. Istega porekla utegne biti murava ali morava, t. j.

mehka trava; kaj pa moravščica = torilo, skodela? Nekaj gradov je posejanih po ravnini (Tustajn, Zalog itd.), na enem je deloval goriški slikar Klemenčič, poznani lutkar. Po gradu se kliče selce Vahtenbeig, skozi katero nas vede pot navzgor, pustivši na levi naselbino Svinje. »Ali se teta Joka že joka?« podraži cacek Nacek damo iz naše družbe, ki je letos začetnica, dasi je že svoj čas posetila Pireneje in švicarske nebotičnike. Danes ji 23 stopinj Celzija otežkoča stopinje.

»Tako hodiš kakor Ribničan na božjo pot!« jo kara sestra. Še ne veš, kako je romal sühorobnik na Sv. Valentin? Dva grešnika sta dobila za pokoro, da morata daleč na proščenje z graškom v obuvalu. Debele znojne srage stopajo enemu na čelu. »Ej ta preteta grašica, kako me vendar guli in žuli!« — »I, zakaj pa je nisi poprej skuhal kakor jaz?« se mu poroga prevejani drug.

V vasici Globočici leži na vrtu velikansko drevo. »Koliko drv bi dala taka kladal!« vzkligne gospodinja. »Krasen hrust!« občuduje slikar, ki mu je takšen ober svet liki hram božji. Slovstvenik iz naših vrst pa si ne more kaj, da ne bi pričel Prešernovega soneta: »Hrast, ki na tla vihar ga zimski trešne...« A cacek Nacek se domisli zagonetke o hrastu z 12 vejami... Tako se je obistinila izbiralna moč ali selekcija slehernega posameznika, ki se javlja napram raznolikim dejstvom življenja. To posebno svojstvo človeške duše je nedavno preiskoval Arthur Wood v obzorniku »Holborn Review«. Dan na dan opazamo ali vsaj izvajamo to načelo: vsakdo si n. pr. voli svoje novine, iz njih zopet lovi svojevrstne novice. Bogoslovec na priliko čita sveto pismo, da nabira po njem naukov za svoje poslušalce, francoski prekucuh Marat pa ga je vedno in redno prelistaval, hlastajoč po izrekih, ki bi opravičevali njegova dejanja. Isto izbiravost sem ugotovil naprej grede. »Glejte petelina, še na gnoju se nosi, kakor da se kreta po gledališki pozornici,« opomni tovariš, ki dostikrat občuje med glumci. In opazivši velikega pajka: »Ali ne sliči na stisnjeno igralčevo pest?«

Mrvico pred poldnem dosežemo vrhunec Limbarske gore, 773 m. Niti sanjalo se mi ni, da je danes cerkveni shod. Eden številnih orožnikov nam pove, da je bilo do 8000 udeležencev. V tolikih množinah se zbirajo verniki trikrat na leto na tem sijajnem razgledišču. V dalji obstane oko na beli Ljubljani, Krimu, ribniški Veliki gori, Kumu, Sveti planini, gorenjskih velikanih. Živžav po zelenem brdu, direndaj med sejmarskimi stojnicami, vrvenje in drvenje po gostilni. Po zakusku naša četa martinčkuje na solncu, ogledavši si popred Koželjeve preproste slike po molilnici, osobito zavetnika sv. Valentina. Kdo se ne bi domislil Valjavčeve narodne popevke o prevzetni krčmarici:

Tam gora Limbarska stoji
in travnik pod goró leži...

Za svoj napuh je bila ošabnica hudo tepena, izgubila je ves imetek in svojce:

Pomagaj Bog, svet' Valentin,
in njega brat, svet' Peregrin!

Pleteršnik izvaja naš izraz za ta hrib iz »Lilienberg«, odtod menda tudi slovanka »limbar« za lilijo.

Po nekaj urah poberemo med zadnjim odhajači šila in kopita nizdol mimo kraških vrtač in kadunj, deloma po gostem lesu v dolino, ki teče od Brda-Lukovice čez prelaz Trojane proti Vranskemu: to je Črni graben, po katerem je držala že rimska cesta na Celje. Prst po njivah je vseskozi črna, nastala iz skrilavca, glavne kamenine po tem ozemlju. Koder se po grebenu pojavi peščenec, ga izdaja bodeči iglovec-bor.

»Halo, na finfranjel« t. j. na veselico, nas v Krašnji preseneti mnogovedec brbušt Nacek, izveden celo v latovščini, kakršno so tolkli tod prosluli zakotniki in zaplotniki ob Napoleonovem času, oveko večini po Jurčičevih, oziroma Kersnikovih »Rokovnjačih«. Janko Kersnik je bil doma z Brda, kamor dospemo vsak čas, a tamle v Spodnjih Lokah je uzrl luč sveta pisatelj »Gospodina Franja« — Maselj Podlimbarski. Gasilskega slavlja se ne utegnemo udeležiti, saj naše mufanje (v rokovnjaščini: kosilo) je že opravljeno in mudi se nam po dolgi, dolgi cesti ob Radomlji, koder švigajo avti samodrči ter na stotine kolesarjev. Nekateri so videti majave postave. Na enega je spotjo prežala sreča kriva: prekucnil se je tolikanj nezgodno, da so ga morali odvesti v bolnico.

Strma pečina zaključuje Črni graben: pod njo čepi vas Podpeč. Takoj smo v Lukovici, ki je po milosti beogradskega ministrstva nekaj let »vzorna vas« glede zdravstva. Baš je na avtomobilih privršala mednarodna komisija lečnikov ogledavat Zdravstveni dom in zgledni vodnjak, dočim se naš Nacek ogreva bolj za vrtljak in za spomenik vojnim žrtvam. Mene pa mičejo napisi: evo Pungartnik, čigar brat je slikar, potem Capuder, ki mu je brat šolnik. Pod zvonom sv. Peregrina sta se nadalje rodila publicist dr. Lončar in požrtvovalni profesor Sever, ki je med vojno učil vojake v metanju ročnih granat: ena se mu je neprevidoma zapletla v plašč in vrgel se je nanjo da ga je raznesla, sicer bi bilo mnogo mrtvih!

Gredoč ogledamo Kersnikov grad, kjer posluje sedaj sodišče, nato pa hajdi skozi Prevoje, kar bi se v knjižni slovenščini glasilo: preloge. To pomeni trznico, ledino, opuščeno njivo. Slično so preoblikovani nazivi Voje (loge) pod Triglavom, Dovje (dolge) itd. Primerjaj narodno pesem:

Voda stopa že čez breje (brege),
vpraša Ravbarja Andreje:...

Sosednji Dob se kliče po hrastju, ki ga je še videti blizu; številna selišča pa kažejo na močvirna tla: Vir pri Podrečju, Domžale, Trzin. Bivši moj učitelj Všk domneva v enem koren: mezina, muža, mužava (govorilo se je: grem d o m e ž a l e), v drugem pa tresine: Tres, treset, tresetina, tresečina značijo še ponekod šoto, barje. V Trzinu so za Marije Terezije osuševali posestva, mi pravi zgodovinar. Ime je dobilo današnje lice po vplivu birokratske avstrijske izreke.

Trudni od dolge ceste, ki jo bomo drugič rajši prevalili na samodruču, smo slednjič uzrli nalik polževim rogovom dve anteni nove radiofonske postaje v čednem obrtnem trgu Domžalah. Latinska antena (iz grškega: anatataména) pomeni prvotno jadrno prečnico ali rajno, pozneje tudi tipalnico. Mimo lepega Sokolskega doma naskočimo natrpani izletniški vlak, iz katerega se razlega Aškerčeva budnica: Mi vstajamo.

RUDOLF HORVAT:

Peš na morje.

(Dalje.)

7. V CRIKVENICO.

Zgodaj je še, ko smo vstali, da smo ob določeni uri točno na mestu. Vkrčamo se na motorni čoln in kmalu plovemo po mirni morski gladini. Za nami ostaje Sušak in Rijeka s Trsatom, na levi plovemo mimo znanega zaliva Martinščice, na desni se dvigata v daljavi naša tužna Istra in otok Črez, pred nami pa nas pozdravlja Krk. Ob kameniti obali se približavamo mestu Kraljevici. Ta leži na začetku Bakarskega zaliva in je sedaj znamenito kopališče. Že od daleč nas pozdravlja frankopanski »Novi grad« in velik, 15 metrov visok svetilnik. Naš »Vodič kroz Gornje Primorje« nam pravi, da je bila v Novem gradu v sobi »sub rosa« skovana zarota proti Avstriji, zaradi katere sta izgubila kneza Zrinjski in Frankopan glavo.

Ko plovemo dalje, opazujemo ob obali poševne lestve, na vrhu katerih čepi človek. To so znamenite tunere, ki nam jih opisuje dr. M. Kišpatić takole:

Na morski obali se je stisnila na pripravnem mestu ob golo pečino preprosta hišica, v kateri stanujejo ribiči, dokler traja ribolov. Blizu hišice se dviga v zrak tik morju ogromna lestva. Spodnji del lestve je pritrjen v kamenitih tleh in ker je proti vodi nagnjena, je

gorenji konec nad vodo. Tu na vrhu lestve je koš, a v njem lahko opazujemo stražnika, kako neprestano gleda tja proti morju. Doli v vodi je videti niz komadov plute, na katerih visi mreža, ki sega do dna. Mreža se vleče vzporedno z obalo in se je na enem mestu dotika, dočim je drugi konec odmaknjen od obrežja, da ostane odprtina za ribe.

Ako se vrši vse po sreči in so ribe v mreži, obvesti stražar ribiče. Ti potegnejo sedaj tudi drugi konec mreže k obali in ribam je vrnitev zabranjena. Nato začno vleči mrežo proti kopnemu. Polovljene ribe takoj z nožem razparajo in jim odvzamejo drob, da se ne pokvarijo.

Tune love od majnika do novembra. Na veliki tuneri imajo tri lestve, na dveh sta vedno stražnika. Manjše tunere imajo samo po eno stražo. Okoli tunere mora biti povsem mirno, ker se ribe rade splašijo.

Tun je velika riba. V Jadranskem morju niso redki 2 m dolgi in 200 kg težki komadi, ulovili so pa tudi že blizu 4 m dolge in 500 kg težke. Tunino mnogo cenijo in ker se pojavljajo tuni v ogromnih jatah, so za ribarstvo velike važnosti. Na tunerah polove do 150.000 kg v dobrem letu.

Pokrajina ob obali je tu še precej zelena. Od Kraljevice do Nova-vega, mesta malo dalje od Crikvenice, se razprostira ozka dolinica Vinodol, ki je najrodovitnejši del Gornjega Jadrana. Mimo te dolinice se polagoma bližamo največjemu kopališču tega dela našega Primorja — Crikvenici. Že nas od daleč pozdravljajo veliki hoteli, med njimi največji Therapia. Kmalu se vozimo mimo kopališč in drevoredov, pa pristanemo. Ker je že poldan, se porazgubimo k obedu. Ko je ta posel opravljen, se hitimo v morje hladiti.

Ob določeni uri se vračamo na motorni čoln in odplovemo v majhno vasico Šilo na otoku Krku. Starejši bratje okušajo tu primorsko črno vino, mi pa, ki smo trezni Sokoliči, vzrasli v časih, ko je veda razpršila vse praznoverje o alkoholu, mi ostanemo rajši kar na čolnu.

V večernem mraku, ko že zahaja solnce za našo Učko, ko nas omamlja njegov čaroben odsev v morskih valovih, se vračamo domov.

Zvečer obiščemo lepo akademijo Sokolskega društva Sušak, potem pa zopet trudni od premnogih vtiskov zaspimo.

8. Zadnji dan ob morju.

Zadnji dan ob morju, nedelja, dan zleta župe Sušak-Rijeka. Ne bom opisoval poteka zleta, saj so ga opisali drugi sokolski listi. Opazujemo prihajanje okrašenih parnikov, polnih veselih bratov in sester. Navdušeni pozdravljamo brate, zavedajoč se, da so vsi ti z nami enih misli in enega srca. Spremljamo jih v okrašeno mesto mimo onega

mostu, čuteč, da so le gorka srca sokolska zmožna onim tam preko prinesiti tolažbe in svobode. Prisostvujemo razvitju praporov, pozdravljamo povorko, posetimo javen nastop in zvečer še akademijo raznih društev. Tu vžge naša srca najbolj telovadna skladba po pesmi »Iz bratskog zagrljaja«, ki jo izvajajo mornarji.

Komaj je akademija končana, že poiščemo svoja ležišča, zakaj odhod je določen za pol 2 uro zjutraj z mešanim vlakom nazaj do Delnic. Določimo zopet nočno stražo, da ne zaspimo.

Točno ob tričetrt na 1 uro nas pozove vodnik. Še na pol v spanju oprtamo zopet svoje nahrbtnike, pregledamo natančno, če nismo česa pozabili, nato jo mahnemo na postajo. Temno je še, ko dospemo tja. Temno in skoraj popolnoma prazno na postaji našega glavnega pristanišča. Čez nekaj časa pripravijo temen mešanec in mi zasedemo prazen voz. Vsak zavzame svojo klop, da se bo še do Delnic nekoliko naspal. Čez par minut zunaj zažvižga, vlak odhaja.

Zbogom Sušak — zbogom morje!

(Dalje prihodnjič).

ALBIN ČEBULAR:

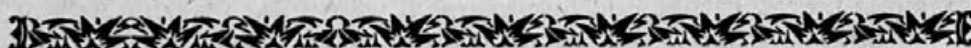
Lepo je v slovenski vasi.

Ljubke bele so vasice,
v njih prijazne Sokolice;
strehe hišicam so zlate
kakor razcvetene trate,

a okoli so vrtovi,
vsi okrašeni s cvetovi
ter ob robu sadno drevje,
polno pesmi je vejevje.

In čebelic gosti zbori
se pretakajo po gori,
med donašajo iskreči,
pravijo o solnčni sreči.

Lepo je v slovenski vasi,
vsak v njej rad se kratkočasi,
nihče je pozabi ne,
tudi če v tujini je!

URNIK ZA SOKOLSKO MLADINO.

Današnji številki »Sokoliča« je priložen lično izdelan urnik za sokolsko mladino, ki ga bo uporabljala za vpis vsaktedenskega dela. Sokolski okrasiki na urniku naj spominjajo našo mladino, da vestno in točno vrši svoje posle, kakor pristoji pravim Sokolom. — Urnik je izdelal akademski slikar br. M. Gaspari.

† Nikola Došen.

U Velikom Bečkereku je 30. jula o. g. preminuo kasacioni sudija u miru Nikola Došen u starosti 72 godine. Nikola Došen bio je dugi niz godina naš verni saradnik te je napisao mnogo pesama za naš list »Sokolica«. Već od mladih nogu iskren Jugosloven, bio je u prijašnjim godinama oduševljeni nacionalni borac i radnik na narodnom i kulturnom polju. Zato ga je bivša Austrija progonila i premeštavala, što ga ili nije plašilo i smetalo, a da ne nastavi sa svojim narodnim delovanjem. Ushićen prilikom osnivanja Jugoslavije, počeo je objavljivati nacionalne pesme. Budući je video u Sokolstvu narodnu organizaciju, duboko ga je zavolio i opjevao u pesmama, koje je slao našem listu pod imenom Nikola Došenović. Uredništvo ima još nekoliko njegovih pesama, koje će objaviti u narednim brojevima. Pa i u drugim listovima i revijama (Srpsko Kosovo i druge) je rasejano mnogo njegovih duševnih proizvoda, koji opjevaju domovinsku i državnu misao te istorijske događaje iz jugoslovenske nacionalne istorije, a naročito oštro pero je imao, kad je slikao bivše nemačke i austrijske vlastodržce. Iako već u visokoj starosti, bio je mladenački oduševljen za svoju domovinu Jugoslaviju i za svaki nacionalni pokret.

Nikola Došen rodio se 1857. u Lici. Svoje službovanje je zaključio u Zagrebu kao kasacijski sudija. Čim je stupio u službu mir preselio se sa svojom porodicom u Veliki Bečkerek, gde ga je stigla okrutna smrt. — Oduševljenog nacionalnog pesnika i rodoljuba očuvaćemo u časnoj i harnoj uspomeni!

Jugoslovensko Sokolstvo na zletih v Poznanju in Plznju. Poljsko Sokolstvo je priredilo koncem junija svoj vsesokolski zlet v Poznanju, ki so se ga udeležili razen čeških, lužičko-srbskih, ruskih in jugoslovenskih Sokolov tudi telovadci iz neslovan-

skih držav. Ob zletu so se vršile tudi tekme. Naši Sokoli so tekmovali v višjem oddelku članov in članic, v tekmi Zvezeslovenskega Sokolstva, in sicer v stafetnem teku ter dva posameznika v skoku v višino in v troskoku. Pri tekmi v višjem oddelku je dosegla naša vrsta članov 4. mesto, br. Gregorka pa je zavzel 3. mesto med posamezniki. Članice so si izvojevale v višjem oddelku 2. mesto, najboljša je bila s. Mira Ciuha, ki je prišla na 4. mesto med posameznicami. Clanska štafeta je bila druga, in sicer je zaostala 6 m za prvo (češko), ki je pretekla 400 m dolgo progo v 44 sek. Da ni dosegla prvega mesta, je bil vzrok, ker si je en tekač izvil med tekom nogo. Pri stafetnem teku članic 4x75 m so bile naše članice zadnje. Pri skoku v višino je naš član Ivo Buratović, Zagreb II, bil prvi, 182 cm, enako je pri troskoku Ivan Režek, Ljubljana, s svojim skokom 12 m 52 cm prekosil vse ostale.

Pri javnem nastopu so nastopili naši telovadci in naše telovadke s prostimi vajami, določenimi za jugoslovenski vsesokolski zlet v Beogradu in so želi za svoja izvajanja živahno pohvalo. Poleg tega so nastopili naši tudi pri akademijah v Poznanju in v Varšavi.

Začetkom julija pa je imelo češko Sokolstvo večji pokrajinski zlet v Plznju, ki so se ga udeležili tudi jugoslovenski Sokoli, vračajoči se iz Poznanja. Nastopili so s prostimi vajami in ena vrsta članov na drugo. Tudi v Plznju so bili naši bratje in naše sestre navdušeno pozdravljeni in presrečno sprejeti.

Sárospataška biblija. Sárospatak, staro mesto na severnem Ogrskem, hrani poljsko sveto pismo, ki ima za naše brate ob Visli dragocen jezikovni pomen. Kraljica Jadviga, žena Ladislavu Jagelonu, je bila dala sv. pismo popoljščiti. Njena smrt je l. 1399. prekinila to delo, ki se je dovršilo po skrbi kraljice Sofije, četrte soproge

Jagelonove. Del tega prevoda je shranjen v Sárospataku: sijajen rokopis iz 184 pergamenastih listov, vezan v trd les in umetno okrašen na naslovni strani. L. 1621. je prešel v last višje šole v omenjenem mestu. Ponujali so zanj 325.000 zlatih mark. Odlomek te prestave: Danijelova knjiga je v Pragi, knjiga kraljev v Varšavi, Jeremijeva knjiga pa v Bratislavi. Četrti kos so 1908. l. zasledili v Sárospataku. Poljska vlada je dossegla, da dobi fotografiran posnetek. Fotograf je 14 dni naporno delal in naredil 400 snimkov. Dragocena izdaja v kratkem ugleda beli dan.

Odkod jame na mesecu. Svoj čas sem menil, da je naš izraz luna izposojen iz latinščine, pa je le domača beseda iz korena luk (luč) in nastavkom -na. Je li tudi luče (železna, s smolo napolnjena ponva, s katero si svetijo) istega izvora ali pa zgolj ime preneseno od človeka na stvar? Toliko je gotovo, da ima stara »lukna« ali sedanja luna polno lukenj. Zvezdoznanci so jih doslej razlagali na dva načina. Prvič: to so žrela ugaslih ognjenikov, ponekod že precej odkrušena in porušena. To tolmačenje se da zavrniti s pripombo, da ni videti nikoder sledov izcejene lave. Drugič: to so vdrtine velikih aerolitov, kamenov izpodnebnikov, ki so na svoji blodnji po vsemiru telebili na mesec in na vpadiščih napravili tolikšne luknje. A tudi ta teorija je izzvala dokaj ugovorov. Profesor Henri Bénard v Parizu pa je dal nedavno novo pojasnilo za žekna na mesecu: ti »ognjeni blijuvalniki« so nastali brez slehernega vulkanizma, le kot posledica počasnega hlajenja površine, nekoč raztopljene. Opazujoč plast segrete miricine, izvlečene iz čebelnega voska, je ugotovil, da nastajajo med ohladi v tej snovi prav takšne vrtače in kotanje, kakršne se vidijo v velikem na mesecu. Podrobno dokazovanje prepuščam strokovnim listom.

nk.

Naselbina primitivnih ljudi. Tri ure vožnje z železnico od New Yorka najdeš kolonijo povsem prvotnih hribovcev. Steje pa samo 60 duš in je znana stoprav malo časa. Podoba je, da ni nobeno sodobno odkritje prodrlo v gnezdo zaostalih gorjanov na višavah Taghanika. Teh 60 oseb životari v eni sami zadruzi, ki nosi samo dva primka: Proper in Hotaling. Prebivalci te vasi se nujno ženijo med seboj. Poroke se vrše med bratanci in sestričnimi prve in druge stopnje, med strici in tetami. Jako so praznoverni ter se neznansko boje tujcev.

Vsi so zelo zdravi in ne kažejo nikakih znakov telesne propadlosti. Evo vam Bill Proper, dobrodušno pušče svojo lulo. Star je, toda čvrst in krepak. Lasje so mu pravcata griva in od sile je videti zadovoljen, ker je dobil prvo svojo kravato. Poleg njega njegova vnukinja: samo njeno vedenje jo izdaja, da pripada šibkemu spolu, tako je močna in mišičasta. Obraz ji žari od ponosa, ko ogleduje svoji dve četi, ki ju je nedavno dobila v dar. Čuli smo, da je ta ali oni mož prodal svojo ženo za nekaj par in za nož, pozneje pa jo zopet odkupil malo dražje. Tem preprostim stvorom se niti ne sanja o hrupu in sijaju pete Avenue, ki privlači in očaruje milijone drugih ljudi.

Opekline. Brž ko si se opekeli, krepko napoji prizadeto mesto z olivnim oljem, bodisi da ga kar naliješ iz steklenice ali preneseš z bombažem. Po vrhu olja natrosi moke ali škroba. Posipaj vse dotle, dokler še vpija. Ta obliž — ako treba — pritrdi z rahlo stisnjenimi obvezami. Ne samo da bolečina poneha, ampak tudi nobeni sledovi ne ostanejo. Spekline si odpraviš tudi z masčobo ali ribezovo mezgo. Grebenana volna je takisto priporočljiva.

Ford in prohibicija. Henry Ford noče v svojih delavnicah nobenih pivcev. »Alkohol še nikomur ni dobro storil«, je izjavil avtomobilski kralj. »Tega si ne moremo dovoliti, da bi tvegali stroje, vredne po več tisoč dolarjev, in neprecenljivo človeško življenje, prepuščaje jih delavcu, ki se zastruplja, tudi če pije zgolj izven poslovnih ur. Zame ne sme delati nihče, komur diha zaudarja po alkoholu ali kdor je znan kot posejalec nezakonitih prodajališč žgane pijače.« Ford nadalje ugotavlja, da opaža znatno izpremembo, odkar je uveljavljena alkoholna prepoved.

Dober prerok. Ko je divjala balkanska vojna, je imel cesar Viljem posebno veselje z njo. V decembru 1912. mu je nemški konzul v Pragi poročal o mišljenju svoje okolice: »Čehi so za mir po vsaki ceni.« Ta stavek je zavedel nemškega vladarja, da je pripisal na rob opazko: »Iz balkanske vojne se bo razvila borba Germanov proti Slovanom. To je usodna igra. Zategadelj mora Avstrija ostro nastopiti proti Srbiji, da užene njene Slovine ter pokaže gospodovalno pest na Balkanu.« Kam je dovedlo to, da je Avstrija pokazala trdo pest na Balkanu in doma, to smo vsi doživeli.

»Sokolšč« izhaja 20. dne vsakega meseca in stane letno 20 Din.

Urednik Ivan Bajželj v Ljubljani, Poljanska cesta 15/V./3.

Uprava pri JSS, Ljubljana, Narodni dom. Izdaja in zalaga Jugoslov. Školski Savez v Ljubljani. Tiska Učiteljska tiskarna v Ljubljani, predstavnik France Štrukelj. Poedini broj 2 Din.

Ček. račun 10.932